

Sobre l'expulsió de Joan Comorera. Pere Ardiaca i Martí. *Nous Horitzons*, núm. 32, segon i tercer trimestre de 1976.

Amb motiu del 40 aniversari del Partit Socialista Unificat de Catalunya, ultra diversos treballs periodístics i informacions d'actes, s'han publicat alguns llibres.

Entre les publicacions hi ha un opuscle de Gregori López Raimundo: *Què és i què vol el PSUC*, i un extens interview de Montserrat Roig a Rafael Vidiella ¹. En aquests textos apareixen les respectives opinions dels autors sobre diverses actituds i posicions polítiques del qui va ésser primer Secretari General del Partit.

Les opinions de Rafael Vidiella, per bé que personals, tenen un valor particular pel fet que ell va trobar-se més que ningú al costat de Comorera durant tot el període de la guerra civil. Efectivament, tos dos, juntament amb Valdés, formaren el Secretariat del primer i segon Comitès Executius amb la missió de resoldre diàriament els problemes urgents i, a més a més, Vidiella va ésser Conseller de la Generalitat tot el temps que també ho va ésser Comorera.

Ací no es tracta d'opinar en general sobre les actituds de Comorera, sinó únicament del cas concret que va determinar la seva expulsió del Partit, l'estiu del 1949, que vaig viure més plenament que Vidiella, malalt, i que López Raimundo, llavors a Barcelona, encarregat de la direcció del Partit a l'interior.

En l'esmentat opuscle de Secretari General del Partit, el camarada López Raimundo es refereix al cas de la manera següent:

«...I quan es va allunyar la perspectiva d'una victòria democràtica al nostre país a conseqüència de la guerra freda desfermada pels imperialistes ianquis després de la segona guerra mundial, va intentar canviar el caràcter del PSUC i convertir-lo en un centre promotor de grups o partits que, darrera d'etiquetes diverses serien controlats i dirigits per ell. En veure que la direcció del PSUC rebutjava les seves propostes, en Comorera va decidir, el setembre de 1949, la destitució dels altres membres del Secretariat (organisme superior de direcció

¹ Veure Vidiella; López Raimundo

d'aquella època), en emparar dels cabals i del periòdic del Partit a França i va declarar la guerra al PCE, amb el qual va tallar totes les relacions».

I efectivament, tal com ho afirma López Raimundo a continuació, les organitzacions del PSUC, unides al voltant del Secretariat, varen condemnar enèrgicament la conducta de Comorera.

Els fets

Érem en el període del Pla Marshal i de la guerra freda amb una seriosa amenaça de convertir-se en guerra atòmica contra els països socialistes. L'imperialisme ianqui s'havia erigit en gendarme capdavanter de la reacció imperialista. Havien saltat els Governos sorgits de la impulsió democràtica dels pobles en acabar amb el nazi-feixisme. Els comunistes havien estat foragitats dels Governos a França, Itàlia i Bèlgica. A l'exili, el Govern republicà espanyol i el basc es varen reconstituir sense comunistes. Irla va dissoldre el Govern català, en el qual Comorera era Conseller, i ja no el va reconstituir. Ja no hi ha hagut cap més govern català a l'exili.

En aquestes condicions, el PCE i el PSUC van quedar aïllats quan a les relacions oficials –no tant les personals– amb els organismes de direcció dels altres partits i de la CNT. Els Governos dels Estats Units i d'Anglaterra, en contradicció amb els acords de l'ONU, van normalitzar les relacions amb l'Espanya franquista i el Govern francès va obrir la frontera, tancada en 1946 amb motiu de l'afusellament de Cristino García, heroi de la resistència antifeixista a França, i d'altres camarades. Era una situació difícil i complexa, sobretot per a la política d'unitat.

Per l'octubre del 1948, el Partit Comunista d'Espanya va convocar una reunió a la qual varen assistir militants de l'interior i de l'exili, del PCE i del PSUC, amb alguna responsabilitat dirigent. Després d'una anàlisi de la situació general i de les condicions de la lluita, s'hi va decidir d'aconsellar la dissolució del moviment guerriller i de centrar tota l'activitat del Partit en l'acció política. Es va acordar d'aprofitar les més mínimes possibilitats legals –nomenament de delegats sindicals per exemple–, per tal de fusionar-se més plenament amb la massa obrera. Era un resultat de l'experiència dels militants de l'interior, de les condicions en què va esclatar la vaga general d'Euskadi en 1947, experiència

després confirmada a Catalunya pel moviment de protesta contra l'augment de les tarifes dels tramvies i la vaga general de Barcelona de 1951.

Una altra decisió va ésser la reconstitució dels organismes de direcció col·lectiva començant pel Buró Polític del Partit Comunista d'Espanya, que havia quedat reduït a cinc membres. Juntament amb d'altres camarades del PCE, també hi va ésser elegit Joan Comorera, que ja era membre del Comitè Central des del 1937. Tots –ell mateix potser més que ningú– vàrem celebrar el seu nomenament. Res no feia preveure encara allò que havia de succeir onze mesos després.

Ja hem dit abans que les relacions personals amb força dirigents i militants dels altres partits, així com de la CNT, continuaven malgrat les dificultats per a tenir-les oficials.

Vivia a Mèxic un home prou conegut d'Acció Catalana, Navarro Costabella, el qual mantenia estretes relacions amb el PSUC i, segons els camarades, es manifestava solidari de les nostres posicions polítiques, antiimperialistes, de defensa de la pau contra l'amenaça de guerra atòmica i de la lluita per l'alliberament social i nacional de Catalunya.

Un dia, Comorera va proposar d'adreçar-li una Carta Oberta. Es tractava d'explicar la política del Partit d'una manera nova i potser més atractiva i eficaç. Ell i jo vàrem redactar-la, no sense discussió, però coincidint en l'essencial. Va ésser discutida i corregida pel Secretariat i, un cop aprovada, enviada i publicada.

Varen passar uns dies i va tornar a proposar-nos una altra Carta Oberta, aquest cop "a un grup de cenetistes". Aquesta vegada ja es van manifestar en el Secretariat certs dubtes sobre la sistematització del mètode. Abonaven els dubtes algunes expressions de Comorera en conversacions informals, no presentades a una discussió col·lectiva, potser perquè ell mateix no havia elaborat encara un criteri acabat. La Carta va ésser redactada, més discutida que l'anterior i, finalment publicada. Però ja va deixar un mal regust.

Amb la proposta d'una tercera Carta, aquest cop a la camarada Reis Bertral, llavors destacada militant d'Estat Català a França, el regust es va convertir en franca oposició i va provocar una discussió més profunda. En aquesta

discussió Comorera va explicitar la seva concepció ja elaborada sobre la “Revolució popular”. La discussió va durar i Comorera es va trobar amb la negativa del Secretariat a compartir els seus criteris i a aprovar la política que proposava.

Al cap d'uns dies, Comorera ens va convocar a una reunió conjunta del Secretariat, el Buró Polític del Partit Comunista d'Espanya i el Secretariat del Partit Comunista Euskadi, reunió feta a petició seva (segons que ho afirma ell mateix en una “Declaració de Joan Comorera”, amb data del 14 de novembre del 1949, a la qual em referiré immediatament). El fet és que també en aquesta reunió conjunta es va trobar enfrontat amb les opinions de totes els qui assistien a la reunió.

Quant a la concepció per ell defensada, deixem que de primer, parli ell mateix:

«Efectivament, a l'àmplia reunió convocada a petició meua, vaig defensar la posició següent: que, si manteníem –jo entenia que sí– el programa de la camarada Dolores, no podíem afirmar que lluitàvem per la revolució democràtico-burguesa perquè aquest programa va més enllà, en ell es planteja de decapitar la burgesia de la seva força dirigent...; que el programa de Dolores corresponia al primer període de les democràcies populars; que, si no es considerava adequada la fórmula de revolució democràtico-popular, que teòricament s'ha vingut definint com a exercici de les funcions de la dictadura del proletariat, havíem d'utilitzar simplement la formulació de revolució democràtica espanyola i el seu desenvolupament cap el socialisme...»

Aquest text és escrit per Comorera dos mesos després d'haver estat expulsat del Partit i havent comprovat ja que el Partit no el segueix. Té la sinceritat d'explicar atenuadament la tesi per ell defensada. I empra una argúcia: intenta justificar-se amb el nom de la camarada Dolores que, absent de França, no va assistir a la reunió, i amb un programa que no hi tenia res a veure i al qual ningú no va referir-se en el curs de la discussió, no en el Secretariat ni en la reunió conjunta.

El seu text confirma a bastament que, mentre tots consideràvem que, a despit de l'imperialisme i de la difícil situació conjuntural, la lluita havia d'orientar-se vers una sortida democràtica i amb totes les forces –proletàries i burgeses–

que hi volguessin prendre part, ell, per la seva banda, volia desenrotllar una política directament orientada a la presa del poder per la classe obrera. I amb aquest fi, per a “decapitar la burgesia de la seva força dirigent”, pretenia promoure un aixecament dels militants dels diferents partits i de la CNT, perquè en prenguessin la direcció i es possessin al costat del PSUC. Era una mena de calc dels processos que, en condicions absolutament distintes, s’havien donat als països de democràcia popular, nom donat llavors als països esdevinguts socialistes, llevat la URSS. Aquest era el principi amb el qual va proposar d’escriure les cartes obertes.

Comorera continua en la dita declaració. «És cert que em vaig quedar sol, però no en “discrepància” ja que en període de discussió no hi “discrepàncies”, sinó opinions. No és la primera vegada que m’he quedat sol en una discussió, ni serà, segurament l’última».

Certament, mantenir una opinió i quedar-se sol no era cap novetat ni podia determinar cap mesura. Però la condició de supeditar-se a l’opinió de la majoria –sense la qual no és possible una política de Partit clara i ben definida– no es va establir als Estatuts només per als militants de base, sinó també –diria que encara més– per als dirigents, sense exceptuar-ne el Secretari General.

Sol, sí, com ell mateix ho diu, s’hi havia quedat moltes vegades. Però mentre en aquests casos va acatar l’opinió de la majoria i va continuar en el seu lloc, aquest cop, malauradament, es va entestar a voler imposar el seu criteri. Va demanar un mes de repòs i reflexió i li fou acordat. Tots desitjàvem que pogués superar aquella situació. I des del seu lloc de repòs, es va dedicar a convocar camarades, valent-se del fet que res no se sabia enfora del Secretariat i, del seu càrrec de Secretari General. I per bé que el camarada Moix, encarregat de la coordinació del Secretariat durant la seva absència, el va visitar diverses vegades i el va advertir que continuaria sol si es mantenia en la seva actitud, Comorera va tirar pel dret.

Des del seu lloc de repòs, va triar uns camarades per crear una nova direcció, amb el nom, ara, de Comitè Executiu. I aprofitant uns dies en què la majoria del Secretariat es trobava a Tolosa en un acte commemoratiu de l’aniversari del PSUC, es va traslladar a París, es va apoderar del fitxer de l’organització de França, va anunciar que ell i el nou Comitè Executiu eren la direcció del Partit i

va expulsar del Partit tots els membres del Secretariat, compost llavors per Moix, Vidiella, Roman, Colomer, Margarida Abril, Fàbregas i el que subscriu. Es va quedar amb els diners del Partit dipositats a nom seu, la qual cosa reconeix en la seva Declaració. Va fracassar en l'intent d'apoderar-se de *Lluita* i de posar les mans en res de l'interior.

El Secretariat va publicar a *Lluita* una nota breu per anunciar que Comorera feia treball fraccional i per a comminar-lo a respectar la disciplina de Partit i a discutir amb el Secretariat. Dues o tres setmanes més tard, donada l'actitud de Comorera, es va publicar a *Lluita* una altra nota també molt breu per a comunicar que Joan Comorera era expulsat del Partit per indisciplina.

El 1949 hi havia a França uns 3000 militants del PSUC. Comorera i el seu Comitè Executiu varen reunir 80 firmes –ni una més– no pas per a condemnar al Secretariat, sinó en una carta adreçada a Stalin en què se li demanava que intervingués i resolgués el problema creat. Així es va sorprendre la bona fe d'alguns del firmants, els quals tornaren al Partit en veure més clar el fons de la qüestió. Com ho diu López Raimundo en l'esmentat opuscle dedicat al 40 aniversari, les organitzacions del PSUC van fer pinya al voltant del Secretariat.

Després

Un o dos mesos més tard, davant la persistència de Comorera i el seu grup, ja molt reduït, en llurs objectius, el Secretariat va fer pública una Declaració bastant extensa sobre el cas. Crec que hi vàrem incórrer en força errors que ara no cometríem. S'hi explicaven els fets, però la càrrega d'adjectius, la recerca del passat i la denúncia d'un Comorera quasi predestinat a traïr hi supleixen els arguments. Potser era una mena de tribut que el moviment ha hagut de pagar a la falta de coneixements teòrics, a la lluita intuïtiva, a la carència d'hàbit i capacitat per a una anàlisi rigorosa. Ha estat un defecte no exclusiu del PSUC, però aquest consol no bastaria si no anés acompanyat de la seva correcció.

El cas Comorera va posar el Partit en tensió tant a l'interior com a l'exili. Uns primers efectes positius van ésser un aprofundiment en l'estudi de la situació general i catalana i la recomposició del Comitè Central, dispers i deixat de banda després del Ple d'Anvers, en tant que òrgan col·lectiu de direcció. Es van

apretar les relacions entre la direcció i la base amb aportació recíproca en l'anàlisi i en l'acció.

Va sorgir la iniciativa de preparar i realitzar el I Congrés amb la participació de nous militants, alguns preparats teòricament i tots ells lliures dels apassionaments i fanatismes produïts per la guerra civil. Amb aquesta aportació el PSUC va reconsiderar les seves actituds, inclusivament la mantinguda envers Comorera un cop expulsat del Partit. Quan aquest va ésser detingut, el PSUC va fer campanya en defensa del Comorera antifranquista i demòcrata i va cridar el poble de Catalunya a manifestar-li la seva solidaritat. El camarada Fàbregas, detingut pel febrer del 1957 ja va tenir ocasió de parlar amb ell a la presó de Barcelona i fer-li avinent que si el seu comportament de 1949 l'havia fet incompatible amb el càrrec de Secretari General i de militant del PSUC, tanmateix el Partit el considerava un destacat combatent antifranquista, demòcrata i socialista. De tot això en foren informats els militants comunistes de la presó de Burgos i, a continuació d'aquest article trobarà una informació de les relacions que a la presó s'establiren entre ells i Comorera, escrita per un company commutat de la pena de mort i que ha estat a la presó prop de vint anys ininterromputs². (...)

² Es refereix a l'article de Manuel Moreno Mauricio, pàg.